

Column

Liesbeth Bik

Grote schoonmaak

Bik Van der Pol:
TAKE PART
(*cleaning the model*), 2018-2020.
In opdracht van
Public Knowledge,
SFMOMA in
samenwerking
met San Francisco
Public Library.
Fotografie:
Bik Van der Pol

Steden worden niet alleen vormgegeven door architecten, planners en gemeente-bestuurders, maar ook door technologen, programmeurs, datawetenschappers, user-experience-experts en logistiek ingenieurs. Dit zijn grotendeels nieuwe beroepen in de stedenbouw, en hun werk heeft niet alleen te maken met land en gebouwen, maar in toenemende mate ook met data en algoritmen. De stad, schrijft schrijfster en essayist Rebecca Solnit, is zowel een laboratorium van het nieuwe als een reservaat voor de oude subversieve functionaliteit. Geograaf Richard Walker borduurt op deze gedachtegang voort: 'Bedenk wat er gebeurt als deze beide aspecten worden platgewalst door de technologie-economie'.

Tussen de goudkoorts van de 19de eeuw en de hedendaagse informatiegoudmijn is amper anderhalve eeuw verstreken. Groei wordt nu aangejaagd door het toe-eigenen van privé-gegevens en tijd, de belangrijkste versneller van wereldwijd rondpomp kapitaal. Tegelijkertijd

ondergaan fundamentele rechten, van mens, niet-mens en planeet, over de hele wereld ingrijpende veranderingen. Dit roept vragen op over hoe ruimte te maken om te leven en hoe die te beschermen.

Offline en fysiek

Met andere woorden: hoe aan het platwalsen te ontsnappen? Door middel van creatieve burgerparticipatie creëert *Take Part*, een kunstproject dat we als kunstenaarsduo Bik Van Der Pol ontwikkelden op uitnodiging van het San Francisco Museum of Modern Art (SFMOMA) en het Public Library-netwerk van bibliotheken in San Francisco, een nieuw beeld van de stad. In verschillende stadia richt het project zich tot het publiek door middel van open repetities waarin maken, verhalen, spreken en performance worden samengebracht. Daarbij ontstaat interactie rondom een object: een schaalmodel van de stad gemaakt in het kader van de New Deal in de jaren dertig.

Tachtig jaar later verzamelen honderden vrijwilligers zich bij dit object, inventariseren het en maken het schoon. Ze stellen zich voor hoe ze het heft in handen kunnen nemen en denken hardop na over wat een stad maakt of zou moeten maken. Het is een 'analoge' vorm van Facebook, een verkenning van de veranderende relatie tussen lichaam, stem, assemblage en object – precies datgene wat uit het publieke oog is verdwenen. Alles wat sociale media in de onlinewereld willen verbinden wordt in deze collectieve actie offline en fysiek. Schoonmaken bijvoorbeeld, wordt een collectieve sculpturale activiteit die het begrip van de gedeelde ruimte vormgeeft en transformeert; perspectieven worden uitgewisseld, percepties van de werkelijkheid gedeeld en verzamelde krachten benut om huidige en toekomstige problemen te visualiseren en te bespreken.

Culturele daad

Schoonmaken, zorg, onderhoud, wat betekent dat alles eigenlijk? Met z'n allen laten we een uitgewoond landschap, een uitgewoonde samenleving, als een oude zak in de hoek achter, en trekken we verder. De wereld leek lang immers groot genoeg. Dat blijkt nu een illusie. Onze wereld, onze steden hebben dringend behoefte aan vormen van transformatief denken. Ze ontbeert zorg: fysiek, mentaal, sociaal en politiek.

Hoe kunnen we ons een democratie voorstellen in een tijd van pandemie, klimaatverandering en fundamentele ongelijkheid? Wat is er nodig om onze activiteit te vertragen, onszelf mindering op te leggen? Kan een houten object uit een vervlogen tijdperk – het schaalmodel – worden getransformeerd van een nostalgisch object tot een hedendaags instrument dat wordt gebruikt om het publieke debat te bevorderen? En kan het dan worden gebruikt om zichtbaar te maken wat werkt om een stad te vormen? Het antwoord: ja, natuurlijk kan dat.

Mensen komen rond het object bijeen en hun meervoudige stemmen worden samengebracht. In onze zeepbeconomie, waarin bubbels telkens weer uiteenspatten, wordt schoonmaken grotendeels vergeten. Het schoonmaken van het object is archeologie, een daad van lezen en zorgvuldig opgraven. Het object getuigt van een tijd waarin we niet dachten dat het zo zou gaan zoals het nu gaat. De publieke infra-

structuur en het publieke goed zijn bedolven onder het stof van zestig jaar. Schoonmaken is een culturele daad die het probleem afstoft, die laat zien wat kapot is en onder het stof zit. En wat zien we als we het object afstoffen? Getuigt wat eronder ligt van een tijd waarin de dingen niet gebeurden zoals ze thans wel gebeuren?

'Dit is een van de grote mysteries van het moderne leven: hoe het kan dat de presentatie van een ding diegenen die het origineel negeren toch kan fascineren', schrijft Solnit in *River of shadows*. 'Misschien ligt het aan de vaardigheid, het medium, de techniek, de belofte van een oplossing, of misschien komt het doordat iemand reeds besloten heeft aandacht aan het onderwerp te schenken, zodat de representatie ervan uitnodigt om zowel over die aandacht als het onderwerp te communiceren.'

Een object kan de mogelijkheid bieden om iets wat te groot is te begrijpen, rigouzeuzer voor te stellen dan we ons realiseren. Het is een voertuig voor anticipatie. Het voorziet niet in onmiddellijke oplossingen of alternatieve modellen, maar creëert een theatraal platform waar mensen zich kunnen verzamelen met vragen en zorgen en zich op hun beurt kunnen organiseren en collectief iets groters worden: een gemeenschap. •

Liesbeth Bik is beeldend kunstenaar en voorzitter van de Akademie van Kunsten. Fotografie: Jos van der Pol